

Dezsényi Béla tudományos terveinek megvalósítását azonban meggátolta a politikai légkör – amely gyanakvással figyelte a sajtóval kapcsolatban még a tudományos kutatásokat is –, de lehetlenné tették azok a könyvtári „reformerek” is, akik a Nemzeti Könyvtárból fiók-Lenin Könyvtárat kívántak csinálni. A számos új funkció miatt, amiket ráépítettek a Széchenyi Könyvtárra – hogy nehogy másként legyen, mint a „nagy példaképnél” – éppen a legfontosabb feladatok: az állomány anyaga és annak tudományos feltárása hanyagolódott el leginkább. Megszüntették a Szinnyei által alapított Hírlaptár önállóságát és különgyűjtemény jellegét, Dezsényi Bélát pedig eltávolították a gyűjtemény éléről. Nem maradt meg számára más érdemleges feladat mint a nyolc évi kényszerű szünetelés után 1955-ben újraindult *Magyar Könyvszemle* szerkesztése. Az MTA I. Osztálya mellett elsősorban neki köszönhető, hogy a patinás könyvtörténeti folyóirat profilját és színvonalát sikerült a régi szintre visszaállítani. A viszonylag korán bekövetkezett halála – amelyet bizonyára siettetett a sok szakmai értetlenség és méltánytalanság – folyóiratunk szerkesztése közben érte.

A halálát követő negyed évszázadban – de főként az utóbbi évtizedben – bekövetkezett változások több lehetőséget biztosítottak a sajtóval kapcsolatos kutatásoknak. Részben éppen Dezsényi Béla tanítványai közreműködésével sajtótörténeti kézikönyvek és bibliográfiák készültek el, és ma már nem csak egy-két helyen oktatják a sajtótörténetet. Azonban az általa oly nehéz időkben is színvonalasan szerkesztett folyóirat ma sincsen könnyű helyzetben: sőt – mint számos más tudományos folyóiratot – a *Magyar Könyvszemlé*t is, ha ezúttal nem is politikai okokból, hanem anyagi nehézségek miatt, de a megszűnés veszélye fenyegeti. Fennállásának 122. és a magyarországi sajtószabadság törvénybeiktatásának 150. évfordulóján.

KÓKAY GYÖRGY

Fülöp Géza köszöntése. A kis Vas megyei faluban, Hegyhátszentmártonban született Fülöp Géza 1928. március 5-én. 1939-től a szentgotthárdi cisztercierekhez járt gimnáziumba. A háborús évek miatt csak 1947-ben tehetta le az érettségi vizsgát a már államosított Vörösmarty Gimnáziumban. A Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarán magyar és német szakon kezdte a később a könyvtáros szakkal kiegészített egyetemi tanulmányait, amelyeket – o tempora! – immár az állami Eötvös Loránd Tudományegyetemen fejezett be 1951-ben. Könyvtárosi és gimnáziumi tanári oklevél birtokában (1952, 1953) a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában, valamint a Régi Könyvek és Ősnyomtatványok Gyűjteményében dolgozott, majd 1954 és 1959 között az újrainduló magyar lexikonkiadás munkatársaként az Akadémiai Kiadó Lexikonszerkesztőségében, többek között az *Új Magyar Lexikon* és a *Magyar Irodalmi Lexikon* munkatársa és szerkesztője volt. Ekkor (1954) az ELTE Könyvtártudományi Tanszékére került előbb félállásban, majd 1961-től teljes állású adjunktusként. Kandidátusi értekezése *Közönségszervezés és magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban* 1978-ban könyv alakban is megjelent. 1977-ben kinevezték docensnek. Jegyzetei, egyetemi előadásainak és érdeklődési körének megfelelően, a nyomtatott könyv történetével, elsősorban a felvilágosodás kori írók és közönségük szerteágazó ismereteket kívánó kapcsolatának elemzésével foglalkoznak. A Könyvtártudományi Tanszéken tanítással eltöltött bő három évtized során Fülöp Géza tolla alá olyan tanulmányok és monográfiák kerültek ki, amelyek a könyvtárosképzés nélkülözhetetlen segédeszközeivé váltak. Nem szabad itt említés nélkül hagyni a legendássá vált és hosszú ideig még ezután is nélkülözhetetlen *A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében* (I. 1963., II. 1970.) című igényes és korában hézgapótló forrásgyűjteményt, amelynek az első két kötet során volt munkatársa, jelenleg pedig az 1945 utáni időszak könyvkultúráját felölelő harmadik kötetén dolgozik. A Könyvtártudományi Tanszék 1993-ban új helyre, a régi bölcsészkar Múzeum körüli épületébe költözött. A

Tanszéken tanszékvezetőként eltöltött éveinek egyik fontos és messzire ható mozzanata volt, hogy a rendszerváltozás utáni években (1990–1993) sikerült a könyvtárosképzés reformját megvalósítania, ami a tanszék tantervének kiszélesítését vonta maga után. Ennek következtében az informatika teret nyert a könyvtárosképzésben a budapesti tanszék tantárgy kínálatában. Ez a tény a könyvtári munka tartalmának világszerte észlelt hangsúlyeltolódását tükrözte, a gyakorlatban pedig azt jelentette, hogy a tanszékét gépteremmel, azaz számítógépekkel szerelték fel, és a szakmai kapcsolatokat ezentúl már a hálózaton is lehet és kell is továbbépíteni. A 90-es évek elején, részben Fülöp Géza szervezőképességének köszönhetően, a Tempus pályázat segítségével gyümölcsöző kapcsolatokat sikerült kiépíteni a deventeri (Hollandia) és a hannoveri (Németország) főiskola hasonló jellegű tanszékeivel, ami a hallgatóknak is lehetőséget nyújtott, hogy megismerkedjenek a külföldi könyvtárügy aktuális kérdéseivel, és tapasztalatokat szerezzenek. Fülöp Géza „tanszékvezetése” idején és azóta is a hallgatókat baráti, sőt családi hangulat fogadja a Könyvtártudományi tanszéken. Fülöp Géza különféle akadémiai és egyéb bizottságokban végzett munkáját nehéz lenne részletezni, emeljük ki, hogy tagja a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak, a *Magyar Könyvszemle Szerkesztőbizottságának*, valamint – és ez a határon kívüli magyarság iránti figyelmét jelzi – elnöke a Gróf Mikó Imre Alapítvány kuratóriumának, amely az Erdélyi Múzeum Egyeslet működését segíti. Munkásságának elismeréseképpen 1991-ben Szabó Ervin Emlékéremmel tüntették ki. 1995-ben védte meg *Olvasási kultúra és könyvkiadás Magyarországon a felvilágosodás idején és a reformkorban* című doktori értekezését.

A magyar könyvtárosok nemzedékei tanulták tőle a szakma legnemesebb hagyományait, mindig érdekes kultúrtörténeti összefüggésekbe ágyazva. Ne feledjük, hogy két meghatározó elem jellemzi Fülöp Géza életútját: a tanítás fontossága és ebből kiindulva a tanítás szolgálatába állítható tudományos kutatás. Ma is, hetvenévesen, töretlen lelkesedéssel tanít könyvtártörténetet a budapesti tanszéken és vidéken is. Ad multos annos!

SARBAK GÁBOR

Ioann Kutka „Kis katekizmus”-ának hasonmás kiadása.* Nemcsak az eredeti kötet könyvészeti és művelődéstörténeti fontosságával, hanem a most megjelent reprint izléses kiállításával is felhívja magára a figyelmet a kárpátaljai ruszinok számára írt katekizmus.

Közismert a *Budai Királyi Magyar Egyetemi Nyomda* szerepe a Kárpát-medence különböző etnikumainak nemzeti megújulásában. Szinte valamennyi szerb, szlovák, román, ruszin és más kiadvány itt látott napvilágot, amely a felvilágosodás hatása alatt formálódott fiatal nemzeti kultúrákat volt hivatva fejleszteni, vagy éppen megeremteni. Különösen azóta látjuk ezt, amióta az Egyetemi Nyomda megalapításának kettőszázötvenedik évfordulóján vastkos kötet adta közre a különböző nemzetek és nemzetiségek számára nyomtatott kiadványok jelentőségével, művelődéstörténeti szerepével foglalkozó kutatások eredményeit. (*Typographia Universitatis Hungaricae Budaë, 1777–1848*. Publié par Péter KIRÁLY. Akadémiai: Bp. 1983.) Érdemes hozzátennünk, hogy Király Péter professzor olyan fontosnak tartotta a nyomda szláv, román és görög kiadványainak a kelet-közép-európai nemzeti megújulásban játszott szerepét, hogy a szláv irodalmi nyelvek kialakulásával foglalkozó rangos amerikai kötetben közölt róla tanulmányt (KIRÁLY Péter: *The Role of Buda University Press in Development of Orthography and Literary Language*. In: STONE, G.–WORTH, D. [ed.]: *The Formation of Slavonic Literary Languages*, Columbus, Ohio: Slavica

* KUTKA, Ioann: *Katihiszisz malij...* [„Kis katekizmus ...”] Sajtó alá rend., utószó: UDVARI István, Bessenyei György Tanárképző Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke kiadása, Nyíregyháza, 1997. 203 l. (Buda, 1801. kiad. hasonmása.)